

พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณ ลุ่มทะเลสาบสงขลา จากอดีตถึงปัจจุบัน

Rituals and Beliefs of Chinese Thai in Songkhla Basin from Past to Present

ศุภกกร สิริไพศาล¹

อภิเชษฐ กาญจนดิษฐ์²

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นกรนำเสนอผลการวิจัยเรื่องพิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาจากอดีตถึงปัจจุบัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมในประเด็นพิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีน ในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา

ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาวจีนอพยพหรือจีนไหหลำทะเลมาตั้งแต่สมัยก่อนรัตนโกสินทร์ โดยชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่บริเวณนี้ได้ดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมตามแบบอย่างบรรพบุรุษของตนเหมือนเมื่อครั้งอาศัยอยู่ในแผ่นดินจีน ดังปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจนจากความเชื่อและพิธีกรรมตามประเพณีสำคัญๆ ทั้งที่เป็นประเพณีตามนักขัตฤกษ์และประเพณีตามวัฏจักรชีวิตของชาวจีน กระบวนการสร้างครอบครัวและสังคม การสะสมทุนและดำรงรักษาวัฒนธรรมความเป็นจีนได้ดำเนินไปพร้อมๆกับการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่น ทั้งนี้คนจีนยังต้องเผชิญกับสภาวะการณการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของสังคมไทย ที่มุ่งเน้นพัฒนาไปสู่ความเป็นสังคมสมัยใหม่ส่งผลให้

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

วัฒนธรรมของชาวจีนโพ้นทะเลปรับเปลี่ยนไปสู่วัฒนธรรมแบบผสมผสานระหว่างจีน – ไทย ซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนซึ่งเกิดและเติบโตขึ้นมาท่ามกลางปัจจัยและเงื่อนไขของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

คำสำคัญ : พิธีกรรม, ความเชื่อ, ชาวไทยเชื้อสายจีน, ลุ่มทะเลสาบสงขลา

Abstract

The purpose of the Research Rituals and Beliefs of Chinese Thai in Songkhla Basin from Past to Present is to study the development in social and cultural aspects of ritual procedures and beliefs of Chinese and Chinese Thai in Songkhla Basin.

The result of the study shows that Songkhla Basin has been the settlements of groups of Chinese diasporas or the overseas Chinese since pre-Bangkok period. Chinese immigrated to Songkhla Basin created society and maintained their cultural identity which has been passed on from their ancestors. Their culture and belief are inherited through the performing of important traditions concerning seasonal festivals and Chinese lifecycle. The procedure for creating family and society, capital accumulation and maintaining Chinese culture progresses along with local culture, tradition and belief, and the changing situation of Thai politics, economics and society which are in the process of developing to modern society. As a result, the culture of the overseas Chinese has been integrated with Thai culture and concretely performed among those who grow up during these changing factors and conditions.

Keywords : Rituals, Beliefs, Chinese Thai , Songkhla Basin

บทนำ

ชุมชนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลามีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มายาวนาน โดยมีหลักฐานบ่งบอกถึงการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของผู้คนมาตั้งแต่ประมาณ พุทธศตวรรษที่ 12 เป็นอย่างน้อยดังปรากฏร่องรอยของชุมชนโบราณที่สำคัญคือ เมืองสทิงพระและวัดพะโคะซึ่งเป็นหลักฐานบ่งบอกถึงความเป็นแหล่งอารยธรรม และความเจริญที่สำคัญของผู้คนในอดีต ปัจจัยสำคัญที่นำมาสู่การตั้งหลักแหล่งของผู้คนกระทั่งเกิดเป็นชุมชนขึ้นคือความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและที่ตั้งซึ่งมีลักษณะภูมิศาสตร์ที่เอื้อต่อการติดต่อกับโลกภายนอก จากลักษณะดังกล่าวจึงทำให้ผู้คนอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา โดยกลุ่มคนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้แต่เดิมมาคือพวกนิกริต จากนั้นจึงมีคนไทย คนมลายู คนจีน ฯลฯ อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ปะปนกับชนกลุ่มเดิม จนทำให้บริเวณนี้เป็นแหล่งสังสมวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่รับมาจากภายนอกทั้งจากอินเดีย จีน ชาว อาหรับ ทั้งที่เป็นความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมและวิถีชีวิต ชุมชนในบริเวณนี้จึงปรากฏวัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งแบบดั้งเดิมของชาวพื้นเมืองคือความเชื่อในไสยศาสตร์หรือการนับถือผีและวัฒนธรรมใหม่ที่รับเข้ามา คือ การนับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พุทธและอิสลาม ผู้คนในชุมชนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาจึงมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่มาจากการผลิตผลงานทางวัฒนธรรมของชนหลายเผ่าพันธุ์(สงบ สงเมือง, 2536:13-18)

วิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อแบบพุทธผสมกับความเชื่อผีของผู้คนในบริเวณรอบลุ่มทะเลสาบสงขลาได้ฝังรากลึกมายาวนานจนกลายเป็นวัฒนธรรมชุมชนและเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตควบคู่กับวัฒนธรรมเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนาเพื่อยังชีพซึ่งเป็นวิถีชีวิตหลักของผู้คน ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรประกอบกับสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งซึ่งเป็นพื้นที่เปิดสามารถติดต่อทั้งทางน้ำและทางบกได้อย่างสะดวกส่งผลให้กลุ่มคนจากต่างถิ่นต่างอพยพเข้ามาอยู่อาศัยร่วมกับกลุ่มชาวไทยท้องถิ่นในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะการเข้ามาของชาวจีนซึ่งปรากฏหลักฐานการเข้ามาในประเทศไทย โดยเฉพาะในดินแดนภาคใต้ฝั่งตะวันออกตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัยดังที่ สุริวงค์พงศ์ไพบูลย์(2544:15-16) ได้รวบรวมเรื่องเมืองในภาคใต้ที่ปรากฏอยู่ในบันทึก

ของชาวจีนว่าเป็นที่จุดเรือหรือท่าเรือสำเภาของจีนซึ่งรวมถึงบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาไว้ด้วย³ จากปัจจัยที่เอื้อต่อการตั้งถิ่นฐานดังกล่าวเป็นผลให้ชาวจีนอพยพเข้ามาอยู่อาศัยร่วมกับชาวไทยท้องถิ่นโดยตั้งถิ่นฐานอาศัยกระจายอยู่ทั่วไปในชุมชนต่างๆบริเวณรอบลุ่มทะเลสาบสงขลาแม้ในปัจจุบันก็ยังคงมีชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่นี้เป็นจำนวนมาก

การเข้ามาของคนจีนส่งผลให้เกิดการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมจีนและวัฒนธรรมไทยท้องถิ่นโดยเฉพาะอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของชาวจีนที่ไม่ว่าจะเดินทางอพยพไปอยู่อาศัยในที่ใดก็จะนำเอาวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและความเชื่อแบบจีนของตนติดตัวไปด้วย ประเพณีปฏิบัติต่างๆ ที่เคยกระทำสืบต่อกันมาในประเทศจีนทั้งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเชื่อและการดำรงชีวิตจึงปรากฏขึ้นในชุมชนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาพร้อมๆ กับการเข้ามาของคนจีน วัฒนธรรมซึ่งมีคตินิยมแฝงอยู่ของชาวจีนซึ่งครอบคลุมวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดไปจนตายรวมทั้งวัฒนธรรมการหาเลี้ยงชีพแบบจีนได้กลายเป็นประเพณีปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมา(กรณีการ์ ต้นประเสริฐ, 2540:24-29)

วัฒนธรรมความเป็นจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาได้มีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจและยังคงสืบทอดความเป็นจีนให้เห็นได้ในปัจจุบันคือการคงความเป็นจีนในทางวัฒนธรรมทั้งในด้านประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อท่ามกลางความแตกต่างในวิถีการดำเนินชีวิต โดยชุมชนจีนในลุ่มทะเลสาบสงขลามีลักษณะทั้งความเป็นจีนเกษตรกรรมที่ยังคงดำเนินชีวิตในลักษณะของสังคมชนบท(บริเวณคาบสมุทรสทิงพระ)และความเป็นจีนพ่อค้านายทุนที่ดำเนินชีวิตแบบสังคมเมือง(เมืองสงขลาและหาดใหญ่)ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างไปจากชุมชนจีนอื่นๆ จากความแตกต่างในวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนทั้งสองกลุ่มในชุมชนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาดังกล่าวจึงนำมาสู่การตั้งประเด็นคำถามและความน่าสนใจที่ว่าความเป็นจีนในทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันได้นำมาสู่การปรับเปลี่ยน

³เสาภา, อู่ตะเภา, ปะโอ(สงขลา) ท่าสำเภาเหนือ, ท่าสำเภาใต้(พัทลุง) รายละเอียดเพิ่มเติมใน สุจิตวงศ์ พงศ์ไพฑูย์และคณะ. จีนทักษิณ วิถีและพลัง. (กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544) หน้า 16

ทางวัฒนธรรมและสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มทะเลสาบสงขลาอย่างไร ความเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนในพิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีน เกิดขึ้นจากปัจจัยสำคัญใดบ้าง รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรมของผู้คน ได้ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ในทางใดระหว่างกลุ่มชาวไทยท้องถิ่นและชาวไทยเชื้อสายจีน ประเด็นต่างๆเหล่านี้ล้วนเป็นคำถามหลักในการวิจัยครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนในบริเวณกลุ่มทะเลสาบสงขลา จากอดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการของรูปแบบพิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนบริเวณกลุ่มทะเลสาบสงขลา จากอดีตถึงปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษาปัจจัยของการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนบริเวณกลุ่มทะเลสาบสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องพิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณกลุ่มทะเลสาบสงขลา จากอดีตถึงปัจจุบันใช้วิธีการศึกษาแนวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยเริ่มต้นจากการสำรวจข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับผู้คนและชุมชนบริเวณกลุ่มทะเลสาบสงขลาซึ่งศึกษาข้อมูลจากเอกสารทั้งเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง เช่น หนังสือ ตำรา งานวิจัยและเอกสารอื่นๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิตตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อทั้งของชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยท้องถิ่นรวมทั้งการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการแบบประวัติศาสตร์บอกเล่า(Oral history) ซึ่งจะมีการติดต่อบุคคลในฝ่ายต่างๆ ทุกระดับเพื่อสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและ ขอความอนุเคราะห์ให้ช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานเพื่อการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

จากนั้นได้มีการวางแผนการและวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าออกเป็น 4 ประเด็น คือ แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูลและวิธีการสังเคราะห์เรียบเรียงและสรุปข้อมูลเพื่อตอบคำถามในการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 แหล่งข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้จะทำการกำหนดพื้นที่ศึกษาในชุมชนต่างๆ ที่มีชาวไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่บริเวณรอบลุ่มทะเลสาบสงขลา โดยอาศัยเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

- พิจารณาจากลักษณะทางกายภาพของชาติพันธุ์
- พิจารณาจากลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม
- พิจารณาจากลักษณะการตั้งถิ่นฐานอาศัย

1.2 ผู้วิจัยจะกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการเฝ้าสังเกต เข้าร่วมกิจกรรม สอดถาม และสัมภาษณ์จากกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวไทยท้องถิ่นในชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาโดยครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างทั้งเพศ อายุ สถานภาพ และบทบาททางสังคมฐานะทางเศรษฐกิจ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นแนวสัมภาษณ์ระดับลึก ใช้เป็นเครื่องมือหลักในการรวบรวมข้อมูลของการวิจัยในครั้งนี้ตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนด และมีกรอบการสังเกตเพิ่มเติมทางด้านปรากฏการณ์ทางสังคม คือ การกระทำที่เป็นกิจวัตรประจำวัน กิจกรรมซึ่งเป็นพฤติกรรมที่เป็นกระบวนการมีขั้นตอนและลักษณะต่อเนื่อง ความหมายของการกระทำหรือไม่กระทำกิจกรรมบางอย่าง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนอาจเป็นความสัมพันธ์ที่ราบรื่นหรือขัดแย้ง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การปฏิบัติตามประเพณี พิธีกรรมความเชื่อของคนและสภาพของสังคมในทุกแห่งทุกมุมที่สามารถประเมินได้

2.2 แบบสอบถาม ใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ใช้แบบสอบถามได้เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลให้เกิดความน่าเชื่อถือและถูกต้อง

3. วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูล กระทำโดยวิธีการดังต่อไปนี้

3.1 สัมภาษณ์ผู้บอกข้อมูลหลักและบุคลากรในพื้นที่ถึงวิถีชีวิต และประเพณีพิธีกรรมความเชื่อของสังคมแบบดั้งเดิมและวิถีชีวิตการผสมผสานทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่กำหนดเพื่อให้เข้าใจแบบแผนการดำเนินชีวิตการผสมผสาน และปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและความหมายของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบททางสังคมและผลกระทบจากการผสมผสานและเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม

3.2 ใช้แบบสอบถามในการรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ตามขอบเขตของพื้นที่และเนื้อหาที่กำหนด โดยรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม เช่น กลุ่มตระกูล ครอบครัว

4. วิธีการสังเคราะห์เรียบเรียงและสรุปข้อมูล

4.1 การจัดระบบข้อมูลด้วยการตรวจสอบข้อมูลและแยกข้อมูล ออกเป็นหมวดหมู่ตามขอบเขตด้านเนื้อหา

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ตามแนวอุปนัย เป็นวิธีการสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น ข้อสรุปที่เกิดขึ้นมีการตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องแต่อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์ข้อมูลตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ ความเห็นของสมาชิกในสังคมที่เรียกว่า“ทัศนคนใน (Native View)”ก็เป็นส่วนสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาเป็นส่วนประกอบในการวิเคราะห์ ข้อมูลในครั้งนี้ด้วย

4.3 เสนอผลรายงานวิจัยที่วิเคราะห์และตีความแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผลการวิจัย

1. ภูมิหลังของชาวจีนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนโบราณบริเวณลุ่มทะเลสาบ ได้มีความสัมพันธ์กับกลุ่มพ่อค้าชาวจีนผ่านการค้าขายทางทะเล ดังปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บันทึกการเข้ามาของพ่อค้าจีนในดินแดนแถบนี้ ขณะเดียวการขุดค้นทางโบราณคดีในพื้นที่ซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของรัฐโบราณเหล่านี้ก็นำไปสู่การค้นพบโบราณวัตถุซึ่งเป็นภาชนะข้าวของเครื่องใช้ที่นำมาจากจีนเป็นจำนวนมาก ดังปรากฏว่ามีการค้นพบรูปเข้าแม่กวนอิม ซึ่งมีรูปแบบศิลปะที่เก่าแก่ในราวสมัยราชวงศ์ถัง คือ ราว ค.ศ. 618-1207 ในพื้นที่อำเภอสติงพระจังหวัดสงขลา(ณัฐสุภัทร จันทวนิช,2542:209) นอกจากนี้ยังมีการค้นพบไหเครื่องเคลือบสีเขียวมะกอก สมัยราชวงศ์ถัง(ราวพุทธศตวรรษที่ 14-15)ในทะเลสาบสงขลา (สันติ เล็กสุขุม,2550:11) นอกจากนี้ยังมีการค้นพบกระจกเงาสีอำพันหรือคันทองที่บริเวณอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา สำหรับคันทองนี้ถือเป็นสินค้าหายากและมีราคาแพงมักใช้ในกลุ่มชนชั้นสูงเท่านั้น โดยคันทองที่พบนี้ผลิตในยุคราชวงศ์ซ้อง (ค.ศ.960-1280) ส่วนบริเวณชุมชนพัทลุงที่บางแก้วมีการพบหลักฐานหลักฐานเป็นเศษซากเครื่องปั้นดินเผาของจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซ้องมาจนถึง ราชวงศ์หมิง แต่ที่พบมากที่สุดคือเครื่องปั้นดินเผาในยุคหมิง (ศรีศักร วัลลิโภดม,2519:76) ร่องรอยทางโบราณคดีเหล่านี้อาจชี้ให้เห็นถึงการเดินทางของชาวจีนที่เข้ามาค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้าและวัฒนธรรมกับผู้คนในแถบนี้ และในขณะเดียวกันก็อาจจะเป็นไปได้ว่าสมาชิกบางส่วนของชุมชนโบราณเหล่านี้ คือ ชาวจีนที่เดินทางเข้ามาค้าขาย ก่อตั้งคลังสินค้าและบางส่วนก็ตั้งรกรากอย่างถาวรในพื้นที่แถบนี้

ร่องรอยเกี่ยวกับการเข้ามาของชาวจีนในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา ยังอาจปรากฏร่องรอยผ่านเอกสารโบราณในท้องถิ่น ซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้าชาวจีนที่เข้ามาในพื้นที่กับผู้คนและชุมชนในลุ่มทะเลสาบสงขลา มาอย่างยาวนาน เช่น เอกสารโบราณของเมืองพัทลุง คือ “ตำนานพระนางเลือดขาว” ที่มีเนื้อหาบางตอนกล่าวถึงการเดินทางเข้ามาของเรือสำเภาจีนในพื้นที่แถบนี้ว่า “...แลจึงเจ้าอินทร์พันตกเป็นกัลยาพ่อแม่ไปโดยสารสำเภาจีนไปทุกประเทศทุกภาษาเมือง...” และ “...แลกฎหมายเข้าไปกรุงเทพมหานครศรีอยุธยา

แลโดยสำเภาจินนั้นแล...”(ชัยวุฒิ พิชยะกุล, 2525: 23, อังพงศาวดารพิทลุง, 2545: 223) นอกจากนี้เรื่องเล่าเก่าแก่ นิทานปรัมปรา ตำนาน ฯลฯ ก็อาจเป็นอีกหนึ่งร่องรอยของการเข้ามาและดำรงอยู่ของชาวจีนในลุ่มทะเลสาบสงขลา เช่น ตำนานและนิทานพื้นบ้านเรื่องที่มาของ “เกาะสี เกาะห้า” ในทะเลสาบสงขลา ก็กล่าวถึงถึงการที่พ่อค้าจีนที่เดินทางมาโดยเรือสำเภาและเข้ามาค้าขาย ณ ท่าเรือต่างๆ ตามหัวเมืองชายฝั่งทะเลในภาคใต้ซึ่งรวมถึงเกาะแก่งต่างๆ ในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา และก็มีการสร้างความสัมพันธ์กับคนพื้นเมืองผ่านการแต่งงานกับหญิงพื้นเมือง(พวง บุษรรัตน์และทิพวัลย์ พิชยะกุล, 2542: 543-544) ซึ่งถึงแม้ว่าตำนานและนิทานปรัมปราเหล่านี้อาจไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่สามารถอธิบายการเกิดขึ้นและมีอยู่ของสถานที่ต่างๆ ในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและขณะเดียวกันก็ไม่สามารถระบุได้ว่าตำนานหรือนิทานปรัมปราเหล่านี้มีจุดเริ่มต้นและแพร่หลายขึ้นมาตั้งแต่เมื่อใด แต่เส้นทางการเดินทางของ “เรือสำเภาจิน” จากเรื่องเล่าเหล่านี้ก็ล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นเส้นทางการเดินเรือและเครือข่ายการค้าของพ่อค้าจีนในบริเวณเกาะแก่งในลุ่มทะเลสาบสงขลาทั้งสิ้น และขณะเดียวกันเรื่องเล่าเหล่านี้ก็สะท้อนให้เห็นถึง “การรับรู้และโลกทัศน์” ของคนพื้นเมืองลุ่มทะเลสาบสงขลาที่มีต่อบรรดาชาวจีนที่เดินทางเข้ามายังพื้นที่แห่งนี้ได้พอสมควร

นอกเหนือจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ยืนยันการดำรงอยู่และบทบาทของชาวจีนในพื้นที่ภาคใต้ของไทยแล้ว ในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลายังมีหลักฐานบางประการที่กล่าวถึงการเข้ามา การดำรงอยู่และบทบาทของชาวจีนในพื้นที่แห่งนี้ไว้อย่างน่าสนใจ นั่นคือหลักฐานประเภทคำบอกเล่า นิทานปรัมปราหรือตำนาน เช่น ผลงานค้นคว้าด้านคติชนวิทยาชิ้นแรกของ สุฉิวศ์ พงศ์ไพบุลย์ เรื่องคติชาวบ้าน อำเภอสทิงพระ อำเภอรโนคที่เสนอข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ผู้คนในคาบสมุทรมุขตึงพระว่ามีบางชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นจากผลงานการบุกเบิก หักร้างถางพงและก่อตั้งชุมชนขึ้นโดยบรรดาพ่อค้าชาวจีน เช่น ชุมชนบ้านท่าคุระ ตำบลคลองรี อำเภอสทิงพระ (สุฉิวศ์ พงศ์ไพบุลย์, 2513: 5) รวมทั้งชื่อของชุมชน “บ้านจีน” ในพื้นที่ ม.3 ต.วัดจันทร์ อ.สทิงพระ ซึ่งเชื่อว่าเคยเป็นที่พักชั่วคราวของพ่อค้าชาวจีนที่ล่องเรือสำเภามาค้าขายในพื้นที่แถบนี้ โดยในพื้นที่

ที่ปรากฏร่องรอยของสถาปนสถานหรือป่าช้าจีนหรือที่ชาวบ้านในท้องถิ่นเรียกว่า "เปรวจิ้น"(อุดมลักษณ์ จิตต์รักเกียรติ,2534:25) นอกจากนี้ยังมี เช่น พังตาจิ้น บ่อน้ำของชุมชนชาวจิ้นอยู่ ม.1 ต.บ่อดาน หนองนายจิ้น ม.8 ต.ท่าหิน หน้าพระจิ้น ม.1ต.ท่าหิน เคยเป็นศาลเจ้าของพ่อค้าจิ้นปัจจุบันเป็นที่รกร้าง(อุดมลักษณ์ จิตต์รักเกียรติ,2534:328)หรือแม้กระทั่งรวมทั้งตำนานและนิทานพื้นบ้านของบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาเรื่อง "เกาะหนู เกาะแมว" ซึ่งตั้งอยู่บริเวณนอกชายฝั่ง เมืองสงขลาซึ่งกล่าวถึงกองเรือสำเภของพ่อค้าจิ้นที่นำสินค้าเข้ามาค้าขายในเมืองสงขลา(พิทยา บุขรรัตน์,2542:547)ซึ่งหลักฐานเหล่านี้ก็เป็นร่องรอยที่แสดงถึงการดำรงอยู่และบทบาทของชาวจิ้นในเมืองสงขลาได้เป็นอย่างดี

ชาวจิ้นคนสำคัญที่มีบทบาทในทางการเมืองและเศรษฐกิจในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี คือ จิ้นเหยียง แซ่เฮา ชาวจิ้นฮกเกี้ยนผู้ซึ่งเป็นต้นตระกูล ณ สงขลา และได้รับความไว้วางพระทัยจากพระเจ้ากรุงธนบุรีซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจของรัฐสยามในขณะนั้นให้ดำรงเป็นเจ้าเมืองปกครองเมืองสงขลาฝั่งแหลมสนเมื่อ พ.ศ. 2318 และลูกหลานชาวจิ้นตระกูล ณ สงขลา ก็ยังคงสืบทอดอำนาจการปกครองหัวเมืองสงขลาในสมัยรัตนโกสินทร์สืบต่อมาอีกหลายชั่วอายุคน(สงบ ส่งเมือง,2522:17-18)ในขณะที่นายเจีย กี้ซี หรือ ชุนนิพัทธ์จิ้นนคร ก็เป็นชาวจิ้นโพ้นทะเลผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในสร้างชุมชนชาวจิ้นเมืองหาดใหญ่ขึ้นในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันถึงการที่ชาวจิ้นลุ่มทะเลสาบสงขลาได้รับโอกาสที่จะแสดงบทบาททางการเมืองและเศรษฐกิจในพื้นที่บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาโดยตลอด

2. พิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมของชาวจิ้น

การอพยพเข้ามาของชาวจิ้นโพ้นทะเล บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาได้ก่อให้เกิดความเป็นชุมชนและสังคมจิ้นขึ้น ชาวจิ้นมีการรวมกลุ่มทางสังคม การสืบสานประเพณีวัฒนธรรม การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ฯลฯ สังคมจิ้นที่เกิดขึ้นนี้รวมถึงการสร้างและสืบสานระบบครอบครัวให้ดำรงอยู่ การสร้างครอบครัวของชาวจิ้นได้เกิดขึ้นภายใต้แนวคิดของการสืบทอดวงศ์ตระกูล และการมีลูกหลานเพื่อช่วยเหลือกันในการทำมาหากิน ภายใต้แนวคิดนี้ คนจิ้นจึงส่งเสริมให้ลูกหลานมีคู่ครองเมื่อถึงวัยรวมทั้งยังสนับสนุนให้มีบุตรหลานสืบสกุลจำนวนมากการไม่แต่งงานออกเรือน

เมื่อถึงวัย ถือเป็นเรื่องผิดปกติและจะได้รับคำติฉินนินทา หากแต่งงานแล้วยังไม่สามารถมีบุตรสืบสกุลได้ ก็จะมีการหาภรรยาใหม่เพื่อให้ได้บุตรหลานสืบสกุล แนวคิดดังกล่าวนี้เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายมาช้านานในหมู่ชาวจีนทั้งในประเทศจีนและในกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลในพื้นที่ต่างๆ (สกินเนอร์, วิลเลียม จี, 2529:129-163) การสร้างครอบครัวของกลุ่มชาวจีนนี้ นอกจากการแต่งงานกันในกลุ่มชาวจีนอพยพหรือลูกหลานของชาวจีนอพยพด้วยกันแล้ว ยังมีการแต่งงานกันระหว่างคนจีนกับคนไทยท้องถิ่นอีกด้วย ซึ่งบรรดาลูกหลานชาวจีนที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ตามกฎหมายไทยในปัจจุบันถือเป็นพลเมืองไทยตามกฎหมาย ดังนั้นลูกหลานชาวจีนที่เกิดในประเทศไทย จึงมีสถานะเป็นคนไทยเชื้อสายจีน อันนำมาสู่การเรียนรู้เปิดรับ และผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างจีน-ไทยเกิดขึ้น การผสมผสานทางวัฒนธรรมดังกล่าวได้ส่งผลต่อความเชื่อและประเพณี พิธีกรรมดั้งเดิมของจีนที่เคยยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ความเชื่อบางประการได้สูญหายหรือแปรเปลี่ยนไปในขณะที่การยึดถือปฏิบัติตามประเพณี พิธีกรรมบางอย่างก็ได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปโดยคงรูปแบบเดิมไว้เป็นบางส่วนบางประเพณี ในการศึกษาเรื่องความเชื่อของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนนี้ได้ครอบคลุมถึงลูกหลานชาวจีนรุ่นปัจจุบัน ซึ่งอาจจะเป็นหลานหรือเหลนของชาวจีนโพ้นทะเลหรือคนจีนรุ่นอพยพและได้เปรียบเทียบกับความเชื่อดั้งเดิมที่บรรพบุรุษชาวจีนเคยยึดถือปฏิบัติตั้งแต่ครั้งอยู่ในเมืองจีน กระทั่งเมื่ออพยพเข้ามาอยู่อาศัยในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา โดยความเชื่อดังกล่าวได้แก่ ความเชื่อในลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋า และพุทธศาสนาแบบมหายาน

ลัทธิขงจื้อเป็นความเชื่อหลักของชาวจีนที่เคยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา และนำมาสู่ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ มากมาย เช่น การเคารพผู้อาวุโสและบรรพบุรุษ ทั้งที่ยังมีชีวิตอยู่และล่วงลับไปแล้ว การดำรงตนอย่างมีคุณธรรมจริยธรรมด้วยความซื่อสัตย์สุจริต การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความขยันหมั่นเพียร ลัทธิขงจื้อจะมุ่งเน้นคำสอนให้คนปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดี อันจะเป็นการช่วยให้สังคมส่วนรวมเกิดความสงบสุขซึ่งเป็นลักษณะของความเชื่อที่แสดงออกในเชิงนามธรรมเป็นหลัก ในขณะที่ลัทธิเต๋าจะมุ่งเน้นของความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยพิธีกรรมเชิงไสยศาสตร์ และการแสดงออกในเชิงรูปธรรม เช่น การสร้างศาลเจ้า

การเซ่นไหว้เทพเจ้า และเขียนต่างๆ การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ การทรงเจ้า การแสดงอภินิหาร ฯลฯ ส่วนพระพุทธรศาสนาแบบมหายานได้มุ่งเน้นการแสดงออกซึ่งความเชื่อในคำสอนเชิงนามธรรม ที่แฝงไว้ด้วยคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม ในการดำเนินชีวิต เพื่อการหลุดพ้นความทุกข์ ควบคู่ไปกับพิธีกรรมที่แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การเคารพบูชาพระพุทธรูป พระโพธิสัตว์และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การประกอบพิธีกรรมของหลวงจีน การสร้างวัดจีนเป็นต้น(Haicheng, Ling, 2004:34-38)

ในพื้นที่บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาที่มีกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลอพยพเข้ามาอยู่อาศัยนั้น การดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความเชื่อในหมู่ชาวจีนยังคงเป็นที่ยึดถือปฏิบัติในหมู่ชาวจีนทุกกลุ่ม ทุกชุมชน ดังจะเห็นได้จากการแสดงออกซึ่งพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆที่ถือปฏิบัติกันตามประเพณีในรอบปี แต่เมื่อชาวจีนได้เริ่มต้นสร้างครอบครัวและสร้างสังคมขึ้นใหม่ในดินแดนแห่งนี้ ชาวจีนมีอาจปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยง วัฒนธรรมและความเชื่อของท้องถิ่นผ่านปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับคนท้องถิ่นได้ ในขณะที่เดียวกันเงื่อนไขของรัฐและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาและปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อความสะดวกสบาย การเข้าถึงทางด้านเทคโนโลยีและความรู้อันนำมาซึ่งความเจริญและทันสมัย ได้ส่งผลต่อวิถีชีวิตทางด้านวัฒนธรรมและความเชื่อของผู้คนเป็นอย่างมาก ชาวไทยเชื้อสายจีนที่ถือกำเนิดขึ้นในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาต่างก็เติบโตมาท่ามกลางการประทะสังสรรค์ของสองวัฒนธรรม คือ ความเป็นจีนตามบรรพบุรุษและความเป็นไทยตามสภาพแวดล้อมและเงื่อนไขทางสังคม วัฒนธรรมทางด้านความเชื่อของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน จึงมีความแตกต่างไปจากบรรพบุรุษชาวจีนอย่างเห็นได้ชัด

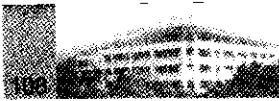
อย่างไรก็ตามชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นแรกที่เดินทางอพยพเข้ามาในประเทศไทยและอาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา ยังคงยึดถือประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อแบบดั้งเดิมนี้ไว้อย่างเหนียวแน่น โดยยังคงรูปแบบของประเพณีและความเชื่อไว้และได้สืบทอดความเชื่อไปยังลูกหลานของตน ดังปรากฏการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมทางความเชื่อของชาวจีนผ่านสิ่งปลูกสร้างซึ่งเป็นศาสนสถาน อาทิ วัด โรงเรียนและศาลเจ้าจีนทั่วทั้งบริเวณพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา โดยวัดและศาลเจ้าจีนสำคัญๆที่ยังคงอยู่มาจนถึงปัจจุบันได้แก่ วัดกวนอิมกิ้วซื่อฮัม

วัดช่อฉาง หาดใหญ่ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง(เชียงใหม่) ศาลเจ้าลำเล้งเตียนกวนแตกั้น (กวนอู) ศาลเจ้าโหล่ศาลเจ้าแม่ทับทิมสงขลา ศาลเจ้าปู่ทวดเขาแดงศาลเจ้าปู่ทวดเขาเขียว สิงหนคร เป็นต้น

ในกลุ่มลูกจีนที่เกิดในประเทศไทยหรือชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นแรกซึ่งในปัจจุบันมีอายุระหว่าง 50 ปี ถึง 80 ปี (เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2471 ถึง พ.ศ. 2501) เป็นกลุ่มคนที่ถือกำเนิดและเติบโตขึ้นท่ามกลางการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมของสองวัฒนธรรม ในขณะที่เดียวกันก็อยู่ในช่วงเวลาของกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแนวทางสมัยใหม่ ชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มนี้ยังคงสืบสานและยึดถือปฏิบัติในความเชื่อแบบจีนตามอย่างบรรพบุรุษ เพราะยังคงได้รับการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมโดยตรงจากบิดามารดาและครอบครัว ซึ่งเป็นชาวจีนโพ้นทะเล ในขณะที่เดียวกันก็ได้เปิดรับความเชื่อของท้องถิ่นอันเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ความเชื่อแบบพุทธศาสนาเถรวาท และความเชื่อแบบไสยศาสตร์ของท้องถิ่น เช่น การนับถือผี จึงได้ถูกถ่ายทอดจากคนไทยท้องถิ่นไปสู่ชาวไทยเชื้อสายจีน (เพ็ญผล ศิริพันธ์และเพียง เข่งเหา, 2551)

ทั้งนี้กระบวนการถ่ายทอดและเปิดรับความเชื่อดังกล่าวได้เกิดขึ้นท่ามกลางเงื่อนไขและความจำเป็นหลายประการ อาทิ การที่ชาวจีนหันไปนับถือและประกอบพิธีกรรมตามแบบพุทธศาสนาเถรวาท เนื่องจากในบางพื้นที่ไม่มีวัดจีนหรือพระจีนในการประกอบพิธีกรรม เช่นในพื้นที่อำเภอสิงหนคร อำเภอบางกล่ำ อำเภอสทิงพระ จึงทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนต้องไปประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อในวัดพุทธแบบเถรวาทแทนที่ โดยในการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวมิได้มีอุปสรรคขัดขวางชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ประการใด ทั้งนี้เนื่องจากผู้คนในชุมชนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาต่างก็นับถือในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเหมือนกัน แต่อาจจะมีการละเอียดของการประกอบพิธีกรรมบางอย่างที่แตกต่างกันแต่ในด้านความเชื่อถือว่ามีความคล้ายคลึงกันอย่างมาก นอกจากนี้วัดพุทธแบบเถรวาทได้ตั้งอยู่กระจัดกระจายเป็นจำนวนมากในบริเวณชุมชนรอบทะเลสาบสงขลา ซึ่งเป็นการง่ายและสะดวกสำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนที่จะเข้าไปประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของตน โดยคนไทยและพระสงฆ์ไทยท้องถิ่นต่างก็ได้ขัดขวางในการประกอบพิธีกรรมหรือปิดกั้นมิให้คนจีนหรือชาวไทยเชื้อสายจีนเข้าร่วม

ในพิธีกรรมแต่อย่างใด ส่งผลให้ชาวไทยเชื้อสายจีนได้เรียนรู้ในธรรมเนียมปฏิบัติ และพิธีกรรมตามความเชื่อของท้องถิ่นบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา ดังปรากฏการเข้าร่วมพิธีกรรมในเทศกาลสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันสำคัญทางศาสนา ประเพณีลากพระ เป็นต้น ซึ่งลูกหลานชาวจีนบางส่วนในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา ก็มองว่าพิธีกรรมเหล่านี้มีความสำคัญไม่แพ้พิธีกรรมแบบจีนของบรรพบุรุษ ดังที่ นางเหียง หวดเฮี้ยน (2551) ลูกหลานชาวจีนแต่จิว ในพื้นที่อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา กล่าวไว้ว่า “...ทุกวันนี้ลูกหลานก็มองว่าตัวเองเป็นคนไทยมากกว่า คนจีน และเข้าร่วมพิธีกรรมแบบไทยมากกว่าแบบจีน...”

3. การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมและความเชื่อของชาวจีน

พิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมของชาวจีนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา ได้ดำรงอยู่และดำเนินไปในช่วงชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นแรกที่ยอพยพเข้ามาอยู่อาศัยในดินแดนแห่งนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในความเป็นจีนทางด้านความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมของชาวจีนได้ดำเนินไปควบคู่กับการเรียนรู้วัฒนธรรมและความเชื่อของท้องถิ่นโดยเฉพาะความเชื่อหลักของคนไทยคือพุทธศาสนาแบบเถรวาทและความเชื่อแบบไสยศาสตร์พื้นบ้าน ในขณะเดียวกันเงื่อนไขทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นสังคมเมืองสมัยใหม่ของประเทศไทยที่ชาวจีนได้เข้ามาอยู่อาศัยได้เป็นเงื่อนไขบีบบังคับให้คนจีนต้องปรับตัวในการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี และกฎเกณฑ์ใหม่ ซึ่งจำเป็นอย่างมากสำหรับความเป็นผู้พลัดถิ่นที่ไม่อาจปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงเงื่อนไขดังกล่าว ได้ส่งผลให้ความเป็นจีนในทางวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อเกิดการผสมผสาน และปรับเปลี่ยน ดังปรากฏเห็นได้ชัดในกลุ่มลูกจีนที่เกิดในประเทศไทยหรือชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งปัจจัยและมูลเหตุสำคัญที่ส่งผลให้วัฒนธรรมความเป็นจีนในทางพิธีกรรมและความเชื่อเกิดการผสมผสานและปรับเปลี่ยนปัจจัยสำคัญดังกล่าวได้แก่ ความเชื่อของท้องถิ่น นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อชาวจีน การปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมจีน -ไทยและความเป็นสังคมเมืองสมัยใหม่

ในช่วงเวลาก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 คนจีนในประเทศไทย ถูกเฟื่องเลี้ยงและจับตามองอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะนโยบายของราชสำนักที่มองว่า คนจีนเป็นกลุ่มคนที่เอารัดเอาเปรียบและที่สำคัญคือเป็นภัยคุกคามความมั่นคง สงขลาและหาดใหญ่ในฐานะที่เป็นเมืองของคนจีนอพยพและมีชาวจีนอาศัย อยู่รวมกันเป็นจำนวนมากมีการรวมตัวเป็นกลุ่มในลักษณะของสมาคม มีวัฒนธรรม และประเพณีเป็นแบบจีน รวมทั้งใช้ภาษาจีนในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มีโรงเรียนจีนยุคเริ่มแรก คือ โรงเรียนจงฮวาวิทยินซึ่งตั้งขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ.2467 ได้ถูกทางการไทยใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับพ.ศ.2464 เข้าควบคุม โดยเน้นการใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการเรียนการสอนเช่นกัน การเข้าควบคุม โรงเรียนจีนในหาดใหญ่นี้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่ไว้วางใจของชนชั้นปกครอง ที่ระแวงความเป็นคนจีน(ศุภการ สิริไพศาล,2550:36)

จากคำสัมภาษณ์นายนิยม รัศมีพัฒนานุกุล(แซ่เห่ง)ชาวจีนโพ้นทะเล จากมณฑลกว๋างตุ้ง ซึ่งเดินทางเข้ามาอยู่อาศัยในอำเภอสิงหนคร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2469 ได้เล่าให้ลูกหลานฟังว่า "...ได้ตามพี่ชายคนโตมาจากเมืองจีนเมื่ออายุได้ 9 ขวบ เมื่อมาอยู่ที่สงขลา ฟัง พูดภาษาไทยไม่ได้เลยใช้แต่ภาษาจีน(แต้จิ๋ว)อย่างเดียว เมื่อได้เข้าเรียนที่จงฮวาวิทยินช่วงแรกเรียนเป็นภาษาจีนโดยใช้ทั้งภาษาแต้จิ๋วและหัด ภาษาจีนกลางด้วย เพื่อนและครูทั้งหมดก็เป็นคนจีน ต่อมาโรงเรียนได้เริ่มสอน ภาษาไทยและใช้แบบเรียนภาษาไทย โดยมีวิชาที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย เช่น ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ไทยรวมอยู่ด้วยแต่ก็ไม่ได้ใช้ภาษาไทยมากนักเพราะ เมื่อกลับบ้านหรืออยู่นอกโรงเรียนก็พูดกันเป็นภาษาจีน เพิ่งมาหัดภาษาไทยอย่าง จริงๆ จังๆ หลังจากไม่ได้เรียนในโรงเรียนแล้วและมารู้ในภายหลังว่าทางการบังคับ ให้โรงเรียนต้องสอนวิชาภาษาไทย..." จากการสัมภาษณ์ดังกล่าวทำให้ทราบว่ นโยบายของรัฐบาลได้เข้มงวดกับกลุ่มชาวจีนและชุมชนจีน ทำให้การดำเนินงาน ต่างๆทั้งในลักษณะส่วนบุคคล กลุ่มหรือสมาคมของชาวจีนในหาดใหญ่ต้อง ดำเนินการไปแบบระมัดระวังภายใต้การควบคุมดูแลอย่างเข้มงวด แม้กระทั่งการ รวมกลุ่มเพื่อสงเคราะห์คนอนาถาในหมู่ชาวจีนก็ได้ถูกละเว้น ดังปรากฏว่าได้มีการตรวจค้นมูลนิธิจงฮัว เมื่อปี พ.ศ.2471-2472 และอีกครั้งในช่วงปี พ.ศ.2483 ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่จะมีการจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิอย่างเป็นทางการ โดยมูลนิธิจงฮัว ถูกสงสัยว่าเป็นสมาคมลับอั้งยี่ กระทั่งในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

พ.ศ.2475 ชาวจีนทั่วประเทศรวมทั้งในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาต่างถูกเข้มงวดอย่างมากจากทางการไทยโดยโรงเรียนจงหวายฉวินได้ถูกสั่งปิดในปีพ.ศ.2481 (คุลีมาน นฤมลวงศสุภาพ,2547:275)รวมทั้งโรงเรียนจีนอื่นๆในประเทศไทยต่างก็ถูกราชการสั่งปิดหรือถูกควบคุมอย่างเข้มงวดด้วยเหตุผลทางการเมืองและความมั่นคง

นโยบายที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชาวจีนในประเทศไทยโดยตรงเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2481 สมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นต้นมาทั้งชาวไทย ชาวจีนและกลุ่มคนเชื้อชาติอื่นๆที่อาศัยอยู่ประเทศไทยต่างตกอยู่ในยุค"การปฏิวัติทางวัฒนธรรม"ตามแผนการสร้างชาติที่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามดำเนินการอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะคำสั่ง"รัฐนิยม"ที่ประชาชนต้องพร้อมใจกันยึดถือปฏิบัติ (แกมสุข นุ่มนนท์,2544:60-61)โดยมีหลักฐานยืนยันในภายหลังได้ว่าแผนการสร้างชาติและรัฐนิยมทั้ง 12 ฉบับที่ประกาศใช้นั้นมาจากแนวคิดของหลวงวิจิตรวาทการลูกจีนที่เกิดขึ้นในเมืองไทย(นามเดิมกิมเหลียง วัฒนปฤดา)ซึ่งเป็น "มันสมอง"ให้กับจอมพล ป.พิบูลสงครามตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

นโยบายรัฐนิยมมิได้ส่งผลกระทบต่อเฉพาะกลุ่มชาวจีนเท่านั้น แต่ชาวไทยและกลุ่มเชื้อชาติอื่นๆ อาทิ ชาวไทยพื้นเมืองในภาคใต้ ภาคเหนือ อีสาน และชาวไทยมุสลิมต่างก็ได้รับผลกระทบและต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตด้วยกันทั้งหมด ในขณะเวลาดังกล่าวรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ใช้อำนาจรัฐเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คนไทยเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจโดยการตราพระราชบัญญัติการทำสวนครัวและเลี้ยงสัตว์เพื่อประโยชน์แห่งครัวเรือนพ.ศ.2482 และตราพระราชบัญญัติช่วยอาชีพและวิชาชีพสำหรับคนไทย โดยมีจุดมุ่งหมายสงวนอาชีพ 27 ชนิด ไว้ให้เฉพาะคนไทยเท่านั้น(แกมสุข นุ่มนนท์,2544:65) รวมทั้งใช้นโยบายที่เป็นปฏิบัติต่อชาวต่างชาติ เช่น การยึดและโอนกิจการของชาวต่างชาติมาดำเนินการเอง เป็นต้น นโยบายดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อกลุ่มชาวจีนโดยตรง เพราะปรากฏว่ามีโรงสีข้าวของชาวจีนเป็นจำนวนมากถูกโอนมาเป็นของรัฐในรูปของบริษัทชาวไทย การออกกฎหมายสงวนการให้สัมปทานรังนก กฎหมายการประมง

กฎหมายการเดินเรือ ซึ่งคนจีนเคยมีบทบาทรวมทั้งกิจการธุรกิจขนาดใหญ่ที่ชาวจีนร่วมทุนดำเนินการกับชาวต่างชาติ เช่น สัมปทานป่าไม้และเหมืองแร่ โรงงานยาสูบ โรงงานฟอกหนัง โรงงานกลั่นน้ำมัน โรงงานสุญ โรงงานนมวนหรี ฯลฯ ถูกบังคับโอนมาเป็นของรัฐ การจำกัดสิทธิในกิจการทางเศรษฐกิจโดยรัฐบาล

สถานการณ์ข้างต้นทำให้ชาวจีนต่างพากันตื่นตระหนก แม้จะมีชาวจีนบางกลุ่มได้พยายามคัดค้าน และพากันวางเฉยต่อภาระทำดังกล่าวของรัฐบาลไทย นอกจากเรื่องเศรษฐกิจแล้ว ในกิจกรรมด้านอื่นๆ ทั้งทางการเมืองและสังคมแต่รัฐบาลสมัยชาตินิยมได้พยายามเข้มงวดในการตรวจสอบและจับกุม เช่น การกวาดล้างและจับกุมกลุ่มชาวจีนที่เคลื่อนไหวทางการเมืองโดยใช้ความรุนแรง การตรวจค้นสมาคมจีนซึ่งเป็นที่ต้องสงสัย การส่งกวตขันเข้มงวดและสั่งปิดหนังสือพิมพ์และโรงเรียนจีน การเก็บเงินภาษี ค่าทะเบียนคนต่างด้าวซึ่งถ้าฝ่าฝืนไม่ยอมจ่ายต้องเสี่ยงต่อการถูกจับ ตลอดจนการใช้ตำรวจคุกคามโรงพยาบาลสมาคม และธนาคารของชาวจีน โดยความขัดแย้งทางเชื้อชาติในช่วงสมัยรัฐนิยมนี้ได้ลุกลามออกไปยังจังหวัดต่างๆ ที่มีชาวจีนอาศัยอยู่ ชาวจีนในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาต่างได้รับผลกระทบโดยตรงจากนโยบายและความขัดแย้งดังกล่าว โรงเรียนจีนหลายแห่ง อาทิ จุงผ่าเยี้ยเสี้ยวได้ถูกสั่งปิดรวมทั้งมีการตรวจค้นสมาคมของชาวจีนซึ่งตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ (ยังไม่ได้จดทะเบียน) อาทิ สมาคมของชาวแต้จิ๋ว ชาวไหหลำ สกเกี้ยน ฮากกา รวมทั้งมูลนิธิเพื่อการศึกษาต่างๆ ก็ได้ถูกละเว้นจากการล้มภาชนบุคคลในตระกูลจิ๋ว (หาดใหญ่) ซึ่งมีความนับถือศาลเจ้าไต้หยงมาตั้งแต่รุ่นอากง อาม่า (ปู่ย่า) ได้ให้ข้อมูลจากความทรงจำของตระกูลไว้ว่า “จิ๋วฮอยเฮ้า ซึ่งเป็นคุณย่ามาจากเมืองจีน นอกจากจะเปิดร้านขายของชำเล็กๆ แล้วเมื่อมีเวลารว่างจะไปไหว้เจ้าที่ศาลเจ้าไต้หยงโดยเฉพาะการประทับทรงประจำปีซึ่งอาม่าฮอยเฮ้าจะต้องเข้าร่วมทุกปีเพื่อขอให้ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณ 1 ปีทางการได้จับตาดูชาวจีนอย่างเข้มงวด มีการส่งตำรวจและเจ้าหน้าที่เข้ามาบุกค้นและจับกุมคนภายในศาลเจ้าไปสอบสวน ทำให้ไม่มีใครกล้าไปไหว้เจ้าต้องทำกันแบบหลบๆ ซ่อนๆ อาม่า ฮอยเฮ้า ต้องจุดธูปไหว้เจ้าจากที่บ้านเพราะไม่กล้าไปศาลเจ้า”(ชรินรัตน์ แซ่จิ๋ว,2549)

จากความหวาดระแวงซึ่งกันและกันดังกล่าว ชาวจีนในภาคใหญ่ และสงขลาต่างส่งบุตรหลานไปเรียนหนังสือในต่างประเทศ โดยเฉพาะป็นัง สิงคโปร์ ได้หวัน และฮ่องกง หรือถ้าทำได้ก็จะส่งลูกหลานของตนโดยเฉพาะ ลูกชายกลับไปศึกษาที่ถิ่นฐานบ้านเกิดเดิมที่ประเทศจีน การส่งบุตรหลานไปเรียน ต่อต่างประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นผลโดยตรงจากนโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะโรงเรียนจีนในประเทศไทยซึ่งถูกสั่งปิดทั้งหมด(คูสิมาน นฤมล วงศ์สุภาพ, 2547:276-277)ความยากลำบากในการดำเนินชีวิตของชาวจีนในช่วง เวลาดังกล่าวได้ครอบคลุมทุกด้านทั้งในการเมืองและสังคมโดยเฉพาะเมื่อถูก กล่าวหาว่ามีความคิดฝักใฝ่คอมมิวนิสต์และล้มล้างรัฐบาล รวมทั้งกระทำตัว เป็นกลุ่มสมคบคัมลับ อัยย์ ซองโจร โรงเรียนจีนถูกกล่าวหาว่าเผยแพร่ลัทธิและ อุดมการณ์ทางการเมือง และสอนลูกหลานจีนไม่ให้เป็นคนไทย ส่วนทางด้าน เศรษฐกิจขนาดใหญ่ในฐานะเมืองของทุนจีนและนายทุนจีน โดยเฉพาะกิจการ ยางพารา ซึ่งมีกลุ่มตระกูลจีนสำคัญๆ ในภาคใหญ่ดำเนินการ อาทิ บริษัทบีอินชอย บริษัทจันฮกซุ่น (พินานพานิชย์) บริษัทจูฮวดจัน(ชาญอิสระ) ฯลฯ ต่างก็ได้รับผล จากนโยบายชาตินิยมของรัฐบาล โดยเฉพาะการเข้ายึดกิจการ รวมทั้งการเข้า ถือหุ้นใหญ่ โดยจัดตั้งเป็นบริษัทแร่และยางไทยจำกัดขึ้นในปี พ.ศ. 2484 เพื่อเป็นตัวแทนในการดำเนินธุรกิจเหมืองแร่และยางพาราซึ่งยึดมาจากชาวจีน และชาวต่างชาติ(ภูวดล ทรงประเสริฐ, 2546:16-27)

อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น ภาวะสงครามได้นำ มาสู่ความยากลำบาก ในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะการทำมาหากินที่เกิดความ ขัดสนอย่างหนัก ประกอบกับความไม่ไว้วางใจคนจีนของรัฐบาลไทยส่งผลให้ ชาวจีนต้องปรับตัวให้เข้ากับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นชาวจีนและสมาคมจีนที่ ยังคงมีอยู่ได้ปรับบทบาทของตนเองในการช่วยเหลือกิจการสังคมสงเคราะห์ ในชุมชนในช่วงระหว่างการยึดครองของญี่ปุ่น จากสงครามที่เกิดขึ้นมีผลทำให้ ความรู้สึกแตกต่างระหว่างคนจีนและคนไทยหายไป เพราะส่วนใหญ่ได้รับความ ทุกข์ยากเดือดร้อนเหมือนกันหมด ปีสุดท้ายของสงครามและการยึดครองโดยญี่ปุ่น รัฐบาลไทยได้มีท่าทีผ่อนคลายนโยบายที่มีต่อชาวจีนลงอย่างมาก ความรู้สึก เกลียดชังชาวจีนได้ลดลงอย่างเห็นได้ชัดพร้อมๆ กับการหมดอำนาจลงของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2487

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง สภาพสังคมและเศรษฐกิจอยู่ในภาวะตกต่ำค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่เงินบาทไม่มีค่าอันเป็นผลมาจากภาวะเงินเฟ้ออย่างหนักในช่วงปลายของสงคราม ความบอบช้ำและเสียหายจากสงครามส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยที่มีความอ่อนแออย่างมาก รัฐบาลพลเรือนได้ผลัดเปลี่ยนบ้านเข้ามาบริหารประเทศหลายชุดในช่วงเวลาสั้นๆ ในช่วงเวลาดังกล่าวการขยายตัวของคอมมิวนิสต์กำลังเป็นที่จับตามองจากคนทั้งโลก ในประเทศจีนพรรคคอมมิวนิสต์ได้รับการชื่นชมจากประชาชนพร้อมๆ กับการตกต่ำของรัฐบาลพรรคก๊กมินตั๋ง ที่เต็มไปด้วยการทุจริตคอร์รัปชัน ในส่วนที่ใกล้เขตแดนขนาดใหญ่และประเทศไทยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งมลายาซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นชาวจีนกลายเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีบทบาทสูงสุดในมลายาด้วยบทบาทสำคัญในการต่อต้านญี่ปุ่น (อภิเชษฐกัญจนดิฐ, 2548:74) ในช่วงเวลาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังกล่าวนี้นี้เป็นเวลาที่มีความรู้สึกของชาวจีนโพ้นทะเลกำลังชื่นชมกับจีนคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ จากช่วงปลายปีพ.ศ.2491 ถึงต้นปี พ.ศ.2493 ชื่อเสียงและอำนาจขององค์กรจีนคอมมิวนิสต์ในหมู่ชาวจีนในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก กระทั่งถึงสมัยการกลับมาของจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ครั้งที่ 2 ชาวจีนในประเทศไทยได้ถูกจับตามองโดยเฉพาะในเรื่องการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์ที่นำมาสู่การสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี พ.ศ. 2492 อย่างไรก็ตามนโยบายของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในยุคหลังสงครามนี้ ได้ผ่อนคลายความเข้มงวดในเรื่องชาตินิยมลง ในทางเศรษฐกิจได้เปิดกว้างอีกครั้งสำหรับคนจีนซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากที่รัฐบาลต้องอาศัยคนจีนในการฟื้นฟูเศรษฐกิจช่วงหลังสงคราม โดยในพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา คนจีนได้มีส่วนสำคัญอย่างมากในระบบเศรษฐกิจของท้องถิ่นตัวอย่างเช่น ในตำบลเกาะยอ จังหวัดสงขลาที่มีชาวจีน 2 คน คือ อาจารย์ยี่หลุนและอาจารย์ฟุดตัน ชาวจีนโพ้นทะเลจากเขียงไฮ้ได้เข้ามาสอนชาวบ้านให้ใช้จักรตกในการทอผ้ากระทั่งในปัจจุบันที่หัตถกรรมทอผ้าของเกาะยอมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป โดยมีหลักฐานในภายหลังว่าอาจารย์ยี่หลุนและอาจารย์ฟุดตันได้ย้ายไปตั้งถิ่นฐานที่บ้านพรุ อำเภอนาดใหญ่ (สมหมาย พงศ์ฤกษ์,

2548:8) นโยบายทางการเมืองของรัฐบาลไทยที่กล่าวมาข้างต้นนี้ได้มีส่วนสำคัญทำให้คนจีนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาต้องปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ โดยเฉพาะความพยายามในการปรับเปลี่ยนตัวตนทางวัฒนธรรมไปสู่ “ความเป็นไทย” เพื่อมิให้เกิดความแตกต่างหรือแปลกแยกดังปรากฏได้จากในช่วงเวลาดังกล่าวได้มีชาวจีนขอเปลี่ยนมาใช้นามสกุลแบบไทยแทนแซ่เดิมตามบรรพบุรุษ รวมถึงการเปิดรับวัฒนธรรมไทยท้องถิ่นในทุกๆด้านเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต

การยอมรับในความเชื่อของท้องถิ่น(พุทธศาสนาเถรวาท)ของชาวไทยเชื้อสายจีนในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาถือเป็นการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตทางด้านวัฒนธรรม ตามสภาพเงื่อนไขทางสังคมและสภาพแวดล้อม แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่า ความเชื่อแบบพุทธศาสนาหายานของจีนจะสูญหายไปจากความเชื่อในหมู่ชาวไทยเชื้อสายจีน เพราะยังปรากฏถึงการเข้าร่วมพิธีกรรมตามแบบมหายานในวัดและโรงเจจีนรวมถึงมีการสร้างศาลเจ้าจีนขึ้นทั่วไปในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา เช่น ในอำเภอหาดใหญ่ อำเภอเมืองสงขลา ที่ยังคงมีชาวไทยเชื้อสายจีนเข้าร่วมพิธีกรรมตามความเชื่ออยู่เป็นจำนวนมาก ความเชื่อแบบพุทธมหายานและพุทธแบบเถรวาทของไทยจึงได้กลายเป็นความเชื่อหลักของกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาไปในที่สุด

ความเชื่อแบบพุทธศาสนาเถรวาทที่ชาวไทยเชื้อสายจีนหันมายอมรับนี้ยังได้มีความสอดคล้องกับคำสอนในความเชื่อของลัทธิขงจื้อ โดยเฉพาะคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและวิธีการปฏิบัติตนในสังคมซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นคุณธรรมที่มีอยู่ในคำสอนของพุทธศาสนาแบบเถรวาททั้งสิ้น ดังนั้น พุทธศาสนาจึงมีโอกาสในการเผยแพร่คำสอนและความเชื่อที่สอดคล้องเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และวิธีการดำเนินชีวิตในสังคมได้เข้าถึงกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนโดยอาศัยองค์กรทางศาสนา เช่น วัด พระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนชาวไทย ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากชาวไทยเชื้อสายจีนจึงได้เปิดรับเอาความเชื่อดังกล่าวมาเป็นความเชื่อหลักของตน ในขณะที่ความเชื่อแบบขงจื้อก็ยังคงได้รับการถือปฏิบัติ แต่ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของคำสอนในพุทธศาสนา ตามความเชื่อแบบผสมผสานของชาวไทยเชื้อสายจีน

สำหรับความเชื่อแบบลัทธิเต๋าที่ชาวจีนให้การเคารพนับถือนั้น เมื่อมาถึงชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นปัจจุบัน ความเชื่อดังกล่าวก็ยังคงดำรงอยู่โดยเฉพาะความเชื่อ

ที่มุ่งเน้นเรื่องของพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ การเคารพบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะความเชื่อดังกล่าวได้สอดคล้องและเข้ากันได้กับความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยท้องถิ่นบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา ซึ่งโดยสภาพทั่วไปในบริเวณทั่วทุกดินแดนของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ การนับถือผี และวิญญาณรวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นความเชื่อดั้งเดิมที่มีมาในภูมิภาคแห่งนี้ ก่อนที่จะมีการเปิดรับเอาความเชื่อจากภายนอก ได้แก่ ความเชื่อแบบพราหมณ์ฮินดู พุทธ อิสลามและคริสต์เข้ามาในภายหลัง (Suryadinata, Leo, 1997:22-29) อย่างไรก็ตามความเชื่อแบบลัทธิเต๋าที่ดำรงอยู่ในหมู่ชาวไทยเชื้อสายจีนนั้นส่วนใหญ่เป็นความเชื่อในเชิงรูปธรรมที่แสดงออกผ่านการประกอบพิธีกรรม การเซ่นไหว้สักการะตามประเพณีที่ถือปฏิบัติในรอบปีหรือประเพณีตามวัฏจักรชีวิต ส่วนความเชื่อที่เป็นหลักธรรมคำสอนของเล่าจื้อ ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดลัทธิเต๋านั้นได้กลายเป็นสิ่งที่ถูกสืบลึกลงไปในหมู่ชาวไทยเชื้อสายจีน ทั้งนี้เพราะชาวไทยเชื้อสายจีนได้หันไปยอมรับนับถือในความเชื่อแบบพุทธศาสนาที่มีคำสอนที่สามารถประยุกต์เข้ากันได้กับการดำเนินชีวิต โดยมีผู้อธิบาย ถ่ายทอดคำสอนและทำความเข้าใจได้อย่างง่ายและเข้าถึง ต่างจากคำสอนในลัทธิเต๋า ซึ่งขาดผู้ที่มาอธิบายขยายความหรือเผยแพร่คำสอนให้เป็นที่เข้าใจในกลุ่มคน รวมถึงคำสอนบางประการของลัทธิเต๋าก็ได้ถูกมองว่าเป็นเรื่องล้าสมัย หรือไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ดังนั้นชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาจึงเลือกรับเอาความเชื่อในลัทธิเต๋าเฉพาะในส่วนของพิธีกรรมและความเชื่อที่สอดคล้องกับความเชื่อของท้องถิ่น รวมถึงพิธีกรรมบางอย่างของลัทธิเต๋ามีลักษณะการแสดงออกที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม เช่น การไหว้เจ้าเทพเจ้าและเขียนต่างๆซึ่งทำให้เป็นที่จดจำและทำความเข้าใจได้โดยง่าย ในขณะที่ความเชื่อที่เป็นนามธรรม เช่น หลักปฏิบัติและคำสอนของเล่าจื้อ เป็นสิ่งที่เริ่มสูญหายไปแล้วจากความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา

สำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่สามและสี่ ซึ่งเป็นลูกหลานของชาวไทยเชื้อสายจีนรุ่นแรก ซึ่งมีอายุตั้งแต่ประมาณ 50 ปีลงมาจนถึง ความเชื่อตามแบบจีนที่เคยเชื่อดูถือกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษได้คลี่คลายลงเป็นอย่างมาก จากข้อมูลการสัมภาษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างหลายคนพบว่า ความเป็นจีน

ได้กลายเป็นเพียงประวัติศาสตร์ของครอบครัวและวงศ์ตระกูลไปแล้ว ดังคำกล่าวของ ปันดดา อินทสระ (2551) ลูกหลานรุ่นที่สี่ของชาวจีนแต่จิ๋ว ในพื้นที่อำเภอสิงหนคร ที่ระบุว่า “...คนรุ่นพ่อรุ่นแม่เป็นผู้สืบทอดประเพณีและธรรมเนียมจีน แต่พอมรดคนรุ่นเก่าก็ไม่มีใครยึดถือปฏิบัติอีกแล้ว...”

ความเชื่อตามแบบจีนได้ถูกแทนที่ด้วยความเชื่อของท้องถิ่นในขณะที่เดียวกันความเชื่อแบบท้องถิ่นก็เริ่มถูกแทนที่ด้วยความเป็นสังคมสมัยใหม่ของผู้คนที่ไม่มียึดติดกับความเชื่อในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้เพราะความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกสมัยใหม่ ที่มีการพัฒนาความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้ผู้คนเข้าถึงความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเข้าถึงชุมชนอย่างทั่วถึง เศรษฐกิจ การเกษตร ซึ่งเคยเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตได้เปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรม และการไหลบ่าของกระแสทุนนิยมวัตถุนิยม และโลกาภิวัตน์ ได้ส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้คนที่เคยยึดมั่นกับความเชื่อเปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นเพียงการปฏิบัติตามความเชื่อแบบพอเป็นพิธี หรือเป็นธรรมเนียม โดยขาดความรู้ ความเข้าใจหรือไม่เข้าใจนัยยะแอบแฝง ของความเชื่อนั้นๆอย่างสิ้นเชิง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้มีแนวโน้มที่จะขยายตัวในวงกว้างในทุกกลุ่มชนของสังคมไม่จำกัดเฉพาะเพียงกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาเท่านั้น

4. พิธีกรรมและความเชื่อปัจจุบันของชาวไทยเชื้อสายจีน

ท่ามกลางกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่ และการผสมผสานทางวัฒนธรรมท้องถิ่นกับวัฒนธรรมจีนเข้าด้วยกัน ประเพณีและพิธีกรรมแบบจีนดั้งเดิมซึ่งถูกนำติดมากับกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลซึ่งอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาได้ถูกปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพการณ์และเงื่อนไขทางสังคม กระทั่งประเพณีและพิธีกรรมตามความเชื่อบางประการได้แปรเปลี่ยนหรือสูญหายไป ในขณะที่การปฏิบัติตามประเพณีและการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนได้มีแนวโน้มของการไม่เข้าใจความหมายของประเพณีและพิธีกรรมมากขึ้น ดังจะพบได้จากข้อมูลการสอบถามและการสังเกต กลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคนอายุ 50 ปีขึ้นไปกับกลุ่มคนอายุต่ำกว่า 50 ปีลงมา พบได้ว่า กลุ่มชาวไทย

เชื้อสายจีนที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไปซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกจีนที่เกิดในเมืองไทย ยังคงมีความเข้าใจและรู้ความหมายของการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีความเชื่อแบบจีน ในขณะที่กลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีอายุ 50 ปีลงมา เป็นกลุ่มคนที่เริ่มไม่เข้าใจความหมายและไม่ทราบในขั้นตอนการปฏิบัติตามประเพณีพิธีกรรมแบบจีน

เหตุผลของการไม่เข้าใจความหมายในประเพณีและความเชื่อแบบจีนนั้นพบว่าในบางชุมชนและบางครอบครัวของชาวไทยเชื้อสายจีนต่างได้ยกเลิกการปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อแบบจีนไปแล้วเป็นส่วนใหญ่ หรือยังคงถือปฏิบัติอยู่แต่ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบพิธีกรรมให้สะดวกต่อการดำเนินการมากขึ้น ความไม่เข้าใจในความหมายของการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีความเชื่อ ยังเกิดมาจากการไม่ได้เข้าร่วมในการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อติดต่อกันเป็นเวลานาน ทั้งนี้มีเหตุผลของการไม่เข้าร่วมพิธีกรรมหลายประการ อาทิ การย้ายถิ่นฐานตามอาชีพการงาน ภาวะทางเศรษฐกิจ การปรับเปลี่ยนลักษณะการประกอบอาชีพ เป็นต้น เมื่อไม่ได้เข้าร่วมในพิธีกรรมจึงทำให้ขาดความสนใจที่จะรับรู้ความหมายของประเพณีตามความเชื่อ โดยในครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนหลายครอบครัวได้ยกเลิกการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีความเชื่อแบบจีนอย่างสิ้นเชิงในขณะที่บางครอบครัวได้ปรับลดให้เหลือเฉพาะประเพณีตามความเชื่อที่สำคัญเท่านั้นมีเพียงส่วนน้อยที่ยังคงการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีความเชื่อตามแบบอย่างดั้งเดิมทุกประเพณี การปรับเปลี่ยนในการประกอบพิธีกรรมตามประเพณีและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนได้มีปัจจัยในด้านเศรษฐกิจเข้ามาเป็นตัวแปรของความเปลี่ยนแปลงด้วยโดยเฉพาะวัฒนธรรมความเป็นจีนในปัจจุบันที่มี "ต้นทุน" ของการดำเนินการซึ่งจะได้อธิบายสรุปในหัวข้อถัดไป

5. วิถีเศรษฐกิจกับวัฒนธรรมความเป็นจีนในปัจจุบัน

พื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลาในปัจจุบันมีความเป็นสังคมเมืองและสังคมชนบทอยู่คู่กัน โดยในเขตพื้นที่เทศบาลนครหาดใหญ่และเขตอำเภอเมืองจังหวัดสงขลานั้นนับได้ว่าเป็นชุมชนจีนที่มีความเป็นสังคมเมืองสมัยใหม่ มีระบบสาธารณูปโภคที่ครบครัน พร้อมๆกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในสังคมเมืองของหาดใหญ่และสงขลาต่างมีวิถีการดำเนินชีวิตโดยการค้าขายและประกอบธุรกิจกิจการเป็นของตนเอง

มาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษชาวจีนโพ้นทะเลกระทั่งสามารถสะสมทุนเป็นพ่อค่านายทุนระดับล่างระดับกลางไปจนถึงกลายเป็นทุนข้ามชาติขนาดใหญ่ ดังจะเห็นได้จากในปัจจุบันขนาดใหญ่อะสงขลาได้กลายเป็นศูนย์กลางธุรกิจสำคัญของภาคใต้โดยมีกลุ่มทุนชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นผู้ผูกขาดกิจกรรมทางเศรษฐกิจไว้เกือบทั้งหมด กระบวนการสะสมทุนที่เกิดขึ้นได้ดำเนินไปพร้อมๆกับปัจจัยที่นำมาสู่การปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของชาวจีนดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้บรรดาลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเลในเมืองหาดใหญ่และสงขลาซึ่งเป็นผู้รับต่อช่วงกิจการการค้าที่บรรพบุรุษได้ริเริ่มดำเนินการไว้ได้ใช้วัฒนธรรมความเป็นจีนของตนในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางธุรกิจการค้าที่กลุ่มชาวจีนได้ดำเนินการร่วมกัน วัฒนธรรมความเป็นจีนยังถือเป็นการแสดงออกทางสังคมของการให้หลักประกันความเป็นผู้มีฐานะที่มั่นคงมั่งคั่งและมีหน้ามีตาในสังคม ดังปรากฏได้จากการจัดพิธีแต่งงานแบบจีนของลูกหลานคนหาดใหญ่ของเมืองหาดใหญ่และสงขลาที่มีบรรดาพ่อค่านักธุรกิจและบุคคลสำคัญในท้องถิ่นเข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมากเช่นพิธีแต่งงานของตระกูลจิรังวรพจน์และกลุ่มหยงเตียน กลุ่มธุรกิจค้าเหล็กและค้าทองคำรายใหญ่ซึ่งจัดขึ้นในปี 2549 ซึ่งรายละเอียดค่าใช้จ่ายของการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อแบบจีนจะมีค่าใช้จ่ายที่สูงมากในเกือบทุกพิธี ดังนั้นผู้ที่จัดพิธีแบบจีนได้จะต้องมีฐานะรายได้ที่มั่นคงในระดับสูง ตัวอย่างอีกพิธีกรรมแบบจีนที่มีค่าใช้จ่ายที่สูงมากได้แก่พิธีศพ โดยข้อมูลการประกอบพิธีทำศพแบบจีนในปัจจุบันพบว่าค่าใช้จ่ายตลอดพิธีตั้งแต่เมื่อเสียชีวิต กระทั่งถึงวันฝังศพ(ประมาณ7วัน)จะอยู่ที่ราวประมาณ 3 ถึง 4 แสนบาทโดยมีรายละเอียดค่าใช้จ่ายได้แก่ ค่าประกอบพิธีครั้งแรกครั้งละ 1 ถึง 2 หมื่นบาท ค่าโลงศพแบบจีนประมาณ 25,000 ถึง 40,000 บาท ค่าเครื่องเซ่นไหว้ตลอดพิธีประมาณ 2 ถึง 3 หมื่นบาท ค่าที่ดินและป้ายหลุมศพ(ฮวงซุ้ย)ประมาณ 250,000บาทถึง 350,000 บาท(มูลนิธิมิ่งมงคลธรรมสงเคราะห์ประชาชาติใหญ่,2548:13-15)ซึ่งยังไม่นับรวมค่าจัดเลี้ยงแขกผู้มาร่วมงานและค่าใช้จ่ายปลีกย่อยอื่นๆพิธีกรรมแบบจีนหากต้องการจัดอย่างถูกต้องจึงต้องมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก ข้อมูลการประกอบพิธีศพแบบจีนโดยการทำฮวงซุ้ยจากมูลนิธิการกุศลท่งเซี่ยเซียงตั้งซึ่งดูแลสุสานจีนบ้านพรุหาดใหญ่ สมาคมกว๋องสิ่ว สงขลา ดูแลสุสานกว๋องสิ่ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาและสมาคม

ฮกเกี้ยนอำเภอเมืองสงขลาซึ่งดูแลสถานฮกเกี้ยน บ้านเกาะถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาพบว่าในปัจจุบันมีลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนได้ประกอบพิธีศพแบบจีนให้น้อยลงโดยคงเหลือเฉพาะกลุ่มตระกูลจีนที่มีฐานะมั่งคั่งเท่านั้นที่ยังคงประกอบพิธีศพให้แก่บรรพบุรุษโดยการสร้างฮวงซุ้ย(ที่ระลึก120ปีมูลนิธิต่งเซียเซียงตั้ง,2549)

นอกจากการประกอบพิธีศพแบบจีนโดยการทำฮวงซุ้ยแล้ว พิธีกรรมตามความเชื่อแบบจีนอื่นๆ เช่น การเซ่นไหว้บรรพบุรุษในประเพณีตรุษจีน สารทจีน เถิงเม้ง การจัดประเพณีแต่งงานแบบจีนและอื่นๆ ล้วนแล้วแต่เป็นพิธีกรรมซึ่งหากต้องการที่จะจัดอย่างถูกต้องจะต้องมีค่าใช้จ่ายที่สูงมากและจะกระทำได้เฉพาะในกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีความพร้อมในฐานะและรายได้เท่านั้น โดยกลุ่มตระกูลจีนสำคัญๆที่มีบทบาททางเศรษฐกิจและเป็นกลุ่มทุนขนาดใหญ่และขนาดกลาง เช่น กลุ่มตระกูลรัตนเลิศ(ค้าขาย,ส่งออกนำเข้าสินค้า) รัตนปราการ(ค้าขาย,ส่งออกนำเข้าสินค้า) ประธานราษฎร์นิกร (ค้าขาย,อสังหาริมทรัพย์) โคนันท์(ค้าขาย,ศูนย์การค้า) ศรีสวัสดิ์นิภาพ(ค้าขาย,ส่งออกนำเข้าสินค้า) บุญสม(อุตสาหกรรมประมง,ยางพารา) งานทวี(ค้าขาย,อุตสาหกรรมเกษตร) อุดลยพันธ์ (ค้าขาย,ประมง) ก่อเกียรติพิทักษ์ (ทอปปิคอลแคนนิง หาดใหญ่) ตันรัตนากร(สงขลามารีนโปรดักส์) ปิยะพัฒนา (อุตสาหกรรมปลาปนแปซิฟิก) สิววัฒน์(ธุรกิจค้าปลีกและค้าส่ง) เลิศนาทิพย์ (ที่ทักอภัยและอสังหาริมทรัพย์) แสงสงวน(ค้าขาย,อสังหาริมทรัพย์) ฯลฯ(หอการค้าจังหวัดสงขลา,2549:22-26) ตระกูลเหล่านี้ต่างเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่และสงขลาที่ยังคงแสดงออกทางวัฒนธรรมในความเป็นจีนหรือเป็นผู้มีบทบาทนำในการแสดงออกโดยในทุกๆปี ชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มตระกูลสำคัญต่างๆเหล่านี้จะร่วมกันดำเนินการผ่านสมาคมหรือมูลนิธิจีนในการจัดกิจกรรมซึ่งแสดงออกถึงวัฒนธรรมความเป็นจีน เช่น การจัดงานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลาและศาลเทพเจ้ากวนอูสงขลาซึ่งจัดขึ้นร่วมกันโดยสมาคมกวงฮิว สมาคมแต้จิ๋ว สมาคมฮกเกี้ยน สมาคมไหหลำและสมาคมฮากกา จังหวัดสงขลาโดยมีกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนหลายตระกูลสำคัญๆที่มีฐานะและมีบทบาททางเศรษฐกิจเป็นผู้ผลักดันและเป็นผู้สนับสนุนรายใหญ่(สุจิตร์งานสมโภชเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา ,2549) คุณชนินทร์ สาครินทร์ ทายาทรุ่นที่3(แซ่คู)ซึ่งเป็นเจ้าของกิจการขนาดใหญ่หลายแห่งในจังหวัดสงขลา อาทิ โรงแรมเลออินทร์ โรงแรมพีลาครินทร์ ฯลฯ ได้ให้ข้อมูลถึงเหตุผล

ของการร่วมผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มสมาคมจีนและจัดงานที่แสดงออกซึ่งวัฒนธรรมความเป็นจีนในจังหวัดสงขลาไว้ว่า "...แม้จะเกิดมาเป็นคนไทยแต่สายเลือดความเป็นจีนก็ยังคงอยู่ เมื่อถึงรุ่นของพวกเรา ถ้าไม่รักษาหรือสืบทอดไว้ อีกหน่อยลูกหลานก็จะไม่รู้จักประเพณีวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ ยิ่งตอนนี้เกิดมาก็ไม่ลำบากเพราะพ่อแม่ อาจมา ได้สร้างเอาไว้ให้แล้ว เมื่อเราไม่ลำบากเราก็ต้องมีส่วนร่วมรักษาประเพณี วัฒนธรรมของบรรพบุรุษไม่ให้สูญหาย ที่สำคัญที่สุดคือ การเข้าร่วมสังคัมกับกลุ่มสมาคมจีนต่าง ๆ นี้ทำให้ความเป็นจีนในทุก ๆ ด้านไม่ขาดหายไปได้พบเจอกับญาติพี่น้องมีอะไรก็ปรึกษาหรือกันเขาก็ไม่ลืมเรามีอะไรก็ยังคงติดต่อกันทำบุญร่วมกันแล้วสบายใจ กิจการก็เจริญก้าวหน้า "

นอกจากการรวมกลุ่มทางสังคัมในการแสดงออกซึ่งวัฒนธรรมความเป็นจีนดังกล่าวแล้ว ชาวไทยเชื้อสายจีนกลุ่มตระกูลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีและอาศัยอยู่ในเมืองสงขลาและหาดใหญ่ยังได้ร่วมกันทำนุบำรุงและดูแลศาลเจ้า วัดวาอารามต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมแบบจีนซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณย่านชุมชนของชาวไทยเชื้อสายจีนทั้งในเขตเทศบาลนครสงขลาและหาดใหญ่โดยปรากฏศาลเจ้าและวัดจีนจำนวนมาก

สำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนในหาดใหญ่ได้มีการรวมกลุ่มทางสังคัมในการดำรงรักษาวัฒนธรรมความเป็นจีนเอาไว้ โดยในแต่ละปีจะร่วมกันจัดงานสมโภชเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์และการแห่มังกรและสิงโต ณ บริเวณมูลนิธิท่งเซียเซี่ยงตึ้ง การจัดงานสมโภชเทพเจ้าตามศาลเจ้าและโรงเจ ต่างๆ ทั่วหาดใหญ่ รวมถึงการจัดพิธีบวงสรวงนมัสการพระโพธิสัตว์กวนอิม ณ พุทธสถานพระโพธิสัตว์กวนอิมเขาคอหงส์ โดยกลุ่มตระกูลจีนสำคัญๆ ในหาดใหญ่ได้เป็นผู้ร่วมบริจาคเงินและเป็นกรรมการดำเนินการจัดงานในทุก ๆ ปี โดยการจัดงานสมโภชเทพเจ้า ณ มูลนิธิท่งเซียเซี่ยงตึ้งประจำปี พ.ศ.2550 มูลนิธิฯ ได้ติดป้ายประกาศรายนามผู้บริจาคเงินรายใหญ่ในหลักแสนบาทขึ้นไปโดยทั้งหมดล้วนแล้วแต่เป็นตระกูลจีนที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจในเมืองหาดใหญ่และสงขลาทั้งสิ้น อาทิ ตระกูลโค้นันท์ ตระกูลปรีชาพานิช ตระกูลรัตนปราการ ตระกูลกปิลกาญจน์ ตระกูลวัฒนสุวรรณ ตระกูลหิรัญวรชาติ ตระกูลเจริญฯลฯ ซึ่งการบริจาคเงินและร่วมจัดงานประจำปีแบบจีนในหาดใหญ่นี้ถือเป็นการแสดงออกทางสังคัมและสร้างเครือข่าย

ความเป็นจีนทั้งในด้านวัฒนธรรมและธุรกิจ ซึ่งจะปรากฏให้เห็นได้ในกลุ่มตระกูลจีนที่มีความมั่นคงทางธุรกิจซึ่งปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่อาศัยและมีฐานทุนอยู่ในสังคมเมืองทั้งในภาคใหญ่และสงขลาโดยมีเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแบบพึ่งพาอาศัยระหว่างกันดังคำกล่าวที่ได้ยินติดปากกันว่า “นักธุรกิจชาวภาคใหญ่ที่รถยนต์ไปกู้เงินชาวถนนนครใน(สงขลา)ส่วนชาวนครในที่รถไฟไปเก็บดอกเบี้ยยพ้อค้าที่ภาคใหญ่”(สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์และคณะ, 2544: 102) รวมถึงมีการแต่งงานกันระหว่างกลุ่มตระกูลจีนเพื่อดำรงรักษาเครือข่ายทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมความเป็นจีนดังเช่นกลุ่มตระกูลรัตนปราการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ตระกูลหงพฤกษ์ ตระกูลสาครินทร์ ตระกูลรัตนสาร ตระกูลประธานราษฎร์นิกร ตระกูลเง้าธรรมสาร ตระกูลดุษยพันธ์ ตระกูลจิโรภาส ตระกูลเสนียวงศ์ ณ อยุธยา ฯลฯ (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสุชาติ รัตนปราการ, 2528: แผ่นพับ) ซึ่งนายสุชาติ รัตนปราการ ผู้อาวุโสคนสำคัญในตระกูลนี้พยายามตอกย้ำให้ทุกคนในสายตระกูลรุ่นลูกรุ่นหลานรู้จักและผูกพันต่อกันโดยใช้ความอดสาหะพยายามสอบถามญาติผู้ใหญ่และสืบเสาะค้นคว้าด้วยตนเองโดยการสัมภาษณ์ พูดคุย อ่านหลักฐานที่จารึกบนแผ่นดินหลุมฝังศพโดยใช้เวลารวบรวมข้อมูลอยู่ถึง 35 ปีจึงสามารถเขียนผังแสดงความสัมพันธ์ของสายสกุลรัตนปราการทิ้งไว้ให้เป็นมรดกของคนในตระกูลรัตนปราการและสกุลจิโรภาสได้ จากนั้นได้พิมพ์เผยแพร่ในงานพระราชทานเพลิงศพของนายสุชาติ รัตนปราการ เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2528 ทายาทที่นำมาจัดพิมพ์กล่าวถึงเจตนารมณ์ไว้ว่า “คุณป้าได้มีความมานะพยายามสืบเสาะค้นหารายชื่อและความเกี่ยวพันของคนในสกุลโดยบันทึกไว้เป็นหลักฐานในบุคคลชั้นลูก ชั้นหลาน ฯลฯ และญาติที่เกี่ยวข้องสืบสายโลหิตตามลำดับญาติกันลูกจะได้เป็นที่พึ่งพาอาศัยกันในอนาคตต้องการและจะได้สนิทสนมกันเอง ไม่ทอดทิ้งกันแม้ว่าจะพึ่งพาอาศัยกันไม่ได้แต่ก็จะไม่คิดร้ายต่อกันเพราะโบราณท่านได้กล่าวไว้ว่าสายเลือดนั้นย่อมเหนือกว่าสายบัว ” (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายสุชาติ รัตนปราการ, 2528: แผ่นพับ) ข้อมูลดังกล่าวนี้ทำให้เข้าใจเพิ่มเติมได้เป็นอย่างดีถึงเหตุผลของการสร้างเครือข่ายกลุ่มตระกูลจีนเพื่อดำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของความเป็นจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีฐานะในเมืองสงขลา สำหรับกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนอื่นๆที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับกลางและระดับล่างที่อาศัยอยู่ในเมืองสงขลาและภาคใหญ่ส่วนใหญ่

ต่างยังคงแสดงออกทางวัฒนธรรมตามประเพณีพิธีกรรมความเชื่อแบบจีนอย่างพอประมาณ โดยค่านึงถึงภาระค่าใช้จ่ายเป็นหลักโดยการแสดงออกซึ่งพิธีกรรมและความเชื่อยังคงปรากฏให้เห็นได้ตามประเพณีที่สำคัญๆ แต่จะเป็นการจัดแบบย่อขนาดหรือประยุกต์เข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่โดยไม่เคร่งครัดตามพิธีกรรมดั้งเดิมแบบจีนมากนัก ดังจะเห็นได้จากการเดินทางไปทำบุญถวายสังฆทานที่วัดไทยของชาวไทยเชื้อสายจีนในช่วงเทศกาลตรุษจีน สารทจีนและเซ็งเม้ง โดยมีการจัดพิธีเช่นไหว้ที่บ้านหรือหลุมศพแบบพอเป็นพิธีเท่านั้น

การดำรงวัฒนธรรมความเป็นจีนของชาวไทยเชื้อสายจีนในสังคมเมืองของหาดใหญ่และสงขลายังคงปรากฏให้เห็นได้โดยมีปัจจัยในเรื่องความพร้อมของฐานะและรายได้ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายและธุรกิจส่วนตัว โดยปัจจุบันมีทั้งกลุ่มทุนขนาดเล็ก ขนาดกลางและกลุ่มทุนขนาดใหญ่ซึ่งพัฒนาไปเป็นทุนข้ามชาติไปแล้วก็มี ลักษณะวิถีการดำเนินชีวิตในทางเศรษฐกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่และสงขลาต่างกล่าวแตกต่างไปจากชาวไทยเชื้อสายจีนที่อยู่ในเขตชนบทของบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลา โดยเฉพาะชุมชนแถบคาบสมุทรสติงพระซึ่งพื้นที่ดังกล่าวได้ปรากฏหลักฐานการเข้ามาของชาวจีนโพ้นทะเลเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกับในเมืองสงขลาและหาดใหญ่ หลักฐานหรือร่องรอยความเป็นจีนในทางวัฒนธรรมที่ยังคงปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ เช่น ศาลไถ่กง (โรงพระจีน) ตั้งอยู่หมู่ 8 บ้านท้ายเสา ต่าบลเกาะยอ วัดท้ายยอ ต่าบลเกาะยอ วัดสุวรรณคีรี วัดบ่อทรัพย์ วัดศิริวรรณवास วัดภูผาเบิก อำเภอสิงหนคร วัดคอนแยม อำเภอเมืองสงขลาฯลฯ ที่ปรากฏสถาปัตยกรรมแบบจีนหลายอย่างภายในวัด เช่น พระอุโบสถทรงจีน ลวดลายโบนันบานประตูและจิตรกรรมฝาผนัง ศาลเทพเจ้า และรูปปั้นเขียนตามความเชื่อแบบจีนภายในวัด นอกจากนี้ยังมีศาลเจ้าและโรงเจแบบจีนอีก 3 แห่งที่ตั้งอยู่ในอำเภอสติงพระ ควบเนียงและระโนดซึ่งปัจจุบันรกร้างและไม่มีการดูแลแล้ว(สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา,2548:23-25)

การดำรงวัฒนธรรมความเป็นจีนในเขตชนบทต้องเผชิญกับปัจจัยอันนำมาสู่ความเปลี่ยนแปลงหลายประการในพิธีกรรมและความเชื่อ ปัจจัยดังกล่าวได้แก่ การผสมผสานและเปิดรับวัฒนธรรมท้องถิ่น การปรับตัวให้เข้ากับท้องถิ่นและความ เป็นไทยจากนโยบายของรัฐบาล ความเป็นสังคมสมัยใหม่ซึ่งมุ่งเน้นความเจริญทาง

วัตถุและเทคโนโลยี ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองหาดใหญ่ สงขลาและอื่นๆ พื้นที่ทั่วประเทศต่างก็เผชิญกับกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลง ดังกล่าวเหมือนกันแต่สิ่งที่ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตชนบทของคาบสมุทร สหิงพระแตกต่างกันไปจากชาวไทยเชื้อสายจีนในสังคมเมือง คือ วิถีการดำเนินชีวิต ที่ยังคงพึ่งพาเศรษฐกิจภาคการเกษตรเป็นหลัก โดยปัจจุบันพบว่า อาชีพหลักของ ชาวสิงหนคร สหิงพระ ควบเนียง กระแสสินธุ์และระโนด ยังคงอยู่ที่ภาคการเกษตร ประกอบอาชีพทำนาทำสวนและประมงพื้นบ้านถึงร้อยละ 80 (รายงานประจำปี 2548 สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา, 2549:8-12) และในบรรดาเกษตรกรซึ่งมีทั้ง ชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้พบว่าส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 70 มีฐานะและรายได้อยู่ในระดับพอมีพอใช้ถึงยากจน (กระทรวงมหาดไทย, 2548:52-55) ลักษณะการดำเนินชีวิตดังกล่าวได้ส่งผลให้ชาวไทยเชื้อสายจีนใน บริเวณคาบสมุทรสหิงพระรุ่นปัจจุบันซึ่งเป็นเขตชนบทหรือเป็นจีนเกษตรต้องให้ ความสำคัญกับการทำมาหากินหาเลี้ยงชีพเป็นหลัก(สงบ ส่งเมือง, 2546:381-383) กิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นส่งผลให้การดำรง วัฒนธรรมความเป็นจีนผ่านการแสดงออกซึ่งพิธีกรรมและความเชื่อได้ลดน้อยลง หรือสูญหายไป ดังปรากฏได้จากศาสนสถานจีนทั้งศาลเจ้าโรงเจหรือแม้กระทั่งหลุม ผังศพ(ฮวงซุ้ย)ของบรรพบุรุษได้ถูกปล่อยให้รกร้างและไม่มีการประกอบพิธีกรรม ใดๆทั้งสิ้น โดยในบริเวณคาบสมุทรสหิงพระได้หลงเหลืองานประเพณีแบบจีนเพียง 1 ครั้ง ในรอบปีซึ่งจัดขึ้น ณ ศาลเจ้าปู่ทวดหัวเขาแดงและผู้จัดงานและคนเข้าร่วม ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนในเมืองสงขลาและหาดใหญ่ไม่ใช่ชาวไทยเชื้อสาย จีนในคาบสมุทรสหิงพระ(สุทธิบัตรงานสมโภชปู่ทวดหัวเขาแดง, 2549:แผ่นพับ)

ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึง วิถีการดำเนินชีวิตในทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันของความเป็นสังคมเมืองและสังคม ชนบท โดยในเขตชนบทการประกอบพิธีกรรมและความเชื่อแบบจีนจะปรากฏ ให้เห็นได้เฉพาะในกลุ่มตระกูลจีนท้องถิ่นที่มีฐานะดีซึ่งมีเพียงไม่กี่ตระกูลเท่านั้น ในคาบสมุทรสหิงพระ ส่วนชาวไทยเชื้อสายจีนที่ประกอบอาชีพภาคการเกษตร ในคาบสมุทรสหิงพระส่วนใหญ่จะมีฐานะรายได้ที่ไม่ร่ำรวยจึงได้ปรับเปลี่ยน พิธีกรรมตามความเชื่อไปโดยยึดถือความประหยัดและสะดวก ซึ่งส่วนใหญ่

จะเน้นการประกอบพิธีแบบไทยเช่นเดียวกับชาวไทยท้องถิ่นทั่วๆ ไป ดังปรากฏให้เห็นได้ถึงการเข้าร่วมในประเพณีสำคัญของไทยรวมถึงการประยุกต์พิธีกรรมซึ่งเกือบจะไม่เหลือเค้าเดิมแบบจีนอยู่เลยซึ่งปรากฏให้เห็นได้ทั่วไปในชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในเขตชนบทของพื้นที่ลุ่มทะเลสาบสงขลา

สรุป

ในช่วงห้าทศวรรษที่ผ่านมา สังคมไทยและสังคมโลกได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจาก ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความรู้ การพัฒนาบ้านเมืองตามแนวทางสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นความสะดวกสบาย และการเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลให้วิถีชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและความเชื่อของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป ความเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ยึดมั่นอยู่กับความเชื่อและระบบครอบครัวของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทยได้เสื่อมคลายลง และถูกแทนที่ด้วยความเป็นสังคมสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต ความเป็นปัจเจกชน และการถือปฏิบัติตามประเพณีแบบพอเป็นธรรมเนียม มากกว่าการยึดมั่นตามประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิม กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้มีแนวโน้มของการขยายตัวและครอบคลุมพื้นที่ทุกภาคส่วนของสังคมและทุกกลุ่มชนรวมถึงกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยและในบริเวณลุ่มทะเลสาบสงขลาซึ่งต่างก็ได้มีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ ความเป็นจีนในทางวัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ตามเงื่อนไขและสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนลุ่มทะเลสาบสงขลาในปัจจุบันจึงได้ถูกปรับเปลี่ยนหรือแปรเปลี่ยนไปตามสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมถึงธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ ก็ได้ปรับเปลี่ยนหรือยกเลิกไป เช่น การส่งไทยก๊วนในช่วงเทศกาลสารทจีนซึ่งปัจจุบันได้ยกเลิกไปแล้วเนื่องจากความสัมพันธ์ที่ห่างกันระหว่างญาติพี่น้องในเมืองไทยและเมืองจีน หรือหากยังมีการติดต่อช่วยเหลือกันอยู่ก็จะดำเนินการตามวิธีสมัยใหม่ เช่นการโอนเงินผ่านบัญชีธนาคารซึ่งมีความสะดวกสบายกว่า อย่างไรก็ตามภายใต้กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ความเป็นจีนในทางวัฒนธรรมก็ยังคงยืนหยัดและหลงเหลือให้เห็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมของ

ความเป็นเงินอยู่บ้าง โดยในชุมชนเมืองซึ่งมีชาวไทยเชื้อสายจีนอยู่อาศัย ความเงินเมืองหรือเงินการค้าได้มีส่วนสำคัญในการดำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าวผ่านการรวมกลุ่มทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามพันธืต่อกัน ในขณะที่ความเป็นเงินเกษตรในชุมชนชนบทได้มีแนวโน้มของการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและความเชื่อไปสู่ความเป็นไทยท้องถิ่น แต่ท้ายที่สุดแล้วทั้งวัฒนธรรมจีน วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมไทยผสมจีนต่างก็อยู่ในกระแสหลักของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ นั่นคือวัฒนธรรมของการปฏิเสธเรื่องราวทางจิตวิญญาณและความเชื่อและมุ่งเน้นสู่สิ่งที่จับต้องมองเห็นหรือโลกแห่งวัตถุ ซึ่งปรากฏให้เห็นได้ในสังคมปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อมูลและความรู้จากงานวิจัยควรได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณชนและบรรจุเนื้อหาเพิ่มเติมในสาระท้องถิ่นศึกษา สาระศีลธรรมและหน้าที่พลเมืองของรายวิชาสังคมศึกษาสำหรับเยาวชนทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างสำนึกความหวงแหนในวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นมิให้สูญหายไป รวมถึงหน่วยงานด้านวัฒนธรรมในระดับต่างๆ ได้แก่ วัฒนธรรมจังหวัด สำนักเฝ้าระวังทางวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ควรนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนรณรงค์ เผยแพร่และส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการแก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ ตันประเสริฐ.(2540).รายงานการวิจัยสนองพระราชประสงค์เรื่อง **นครศีลธรรมราช**.กรุงเทพฯ:สภามหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- กระทรวงมหาดไทย.(2548). **ข้อมูลการขึ้นทะเบียนผู้มีรายได้ร้อยละทั่วประเทศ**. เอกสารอัดสำเนา.
- เกษตรจังหวัดสงขลา,สำนักงาน.(2549).**รายงานประจำปี 2548 สำนักงานเกษตร จังหวัดสงขลา**.สงขลา : นำศิลป์การพิมพ์.

- ณัฐภัทร จันทวนิช.(2542).“กวนอิม”.สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ เล่ม 1.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ยังยุทธ ชูแว่น.(2529).พัฒนาการของชุมชนรอบทะเลสาบสงขลาตั้งแต่ต้น
คริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่18.วิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภูวดล ทรงประเสริฐ.(2546).ชาวจีนโพ้นทะเลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
สมัยใหม่.กรุงเทพฯ: รายงานการวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- แถมสุข นุ่มนนท์.(2544). เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:สายธาร.
- พวง บุชราวัฒน์และทิพวัลย์ พิชะกุล.(2542).“เกาะสี – เกาะห้า”.สารานุกรม
วัฒนธรรมภาคใต้. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคาร
ไทยพาณิชย์.
- พิทยา บุชราวัฒน์.(2542).“เกาะหนู เกาะแมว”.สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- ชัยวุฒิ พิชะกุล. (2525).โบราณวิทยาเมืองพัทลุง.พัทลุง:ศูนย์วัฒนธรรม
จังหวัดพัทลุง.
- สงบ ส่งเมือง. (2522).การพัฒนาหัวเมืองสงขลาสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์
พ.ศ.2310 – 2444. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
_____.(2536).ประวัติศาสตร์ภาคใต้.สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ภาคใต้.
_____.(2546).เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ในรอบห้าทศวรรษ
ที่ผ่านมา.กรุงเทพฯ:วิถีทรรศน์.
- สมหมาย พงศ์ไพฤกษ์.(2548).หัตถกรรมผ้าทอพื้นบ้านเกาะยอ.มปท.
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทอผ้าเกาะยอ.
- สุชาติ รัตนปราการ.(2528).อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพสุชาติ
รัตนปราการ.สงขลา :เทมส์การ์พิมพ์.
- สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์และคณะ.(2513).คติชาวบ้านอำเภอสิงหนคร อำเภอรอบนอก
จังหวัดสงขลา. สงขลา: วิทยาลัยวิชาการศึกษา สงขลา.

- สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์.(2544). **จีนทักษิณวิถีและพลัง**. กรุงเทพฯ:สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุทธิบัตรงานสมโภชปูพวดหัวเขาแดง(2549)** :มปท.(แผ่นพับ)
- สกินเนอร์, วิลเลียม จี. (2529). **สังคมจีนในประเทศไทยประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สันติ เล็กสุขุม. (2550). **ความสัมพันธ์ไทย-จีน: โยงใยในลวดลายประดับ**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- วัฒนธรรมจังหวัดสงขลา, สำนักงาน. (2548). **ข้อมูลวัดและศาสนสถานในจังหวัดสงขลา**. สงขลา: หาดใหญ่กราฟฟิค.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2519). "จากท่าชนะถึงสงขลา". เมืองโบราณ. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 มกราคม - มีนาคม 2519.
- ศุภิมา นฤมล วงศ์สุภาพ. (2547). **เมืองหาดใหญ่คนจีนกับการสร้างเมืองการค้าในภาคใต้**. รายงานการวิจัย, กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศุภการ สิริไพศาล. (2550). **จีนหาดใหญ่ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสังคม**. สงขลา: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- หนังสือที่ระลึก 120 ปี มูลนิธิหังเซี่ยเซียงตั้ง**. (2549). มปท.
- หอการค้าจังหวัดสงขลา. (2549). **รายงานการสำรวจธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดสงขลา**. สงขลา: เทมส์การ์พิมส์.
- อภิเชษฐ กาญจนดิฐ. (2548) **หนทางสู่อำนาจ: การเป็นผู้นำทางการเมืองของพรรคอัมในในมลายาค.ศ. 194-1957**. สารนิพนธ์สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุดมลักษณ์ จิตต์รักเกียรติ. (2534). **ตำนานชื่อสถานที่ในอำเภอสติงพระ**. ปริญญาโทพนธ์สาขาวิชาไทยคดีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา.
- Haicheng, Ling. (2004). **Buddhism in China**. China: China International Press.
- Suryadinata, Leo. (1997). **Ethnic Chinese as Southeast Asians**. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

สัมภาษณ์

นางปนัดดา อินทสระ, อายุ 47 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 15 ม. 8 ต.ซิงโค อ.สิงหนคร

จ.สงขลา วันที่ 1 กรกฎาคม 2551.

นางเพ็ญผล ศิริพันธ์, อายุ 81 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 29 ม.3 ต.ปอดตาน อ.สติงพระ

จ.สงขลา วันที่ 5 กรกฎาคม 2551.

นางเพียง เค็งเหา, อายุ 74 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 67 ม.7 ต. บางเหรียญ อ.ควนเนียง

จ.สงขลา วันที่ 19 มกราคม 2551.

นางเพียง ทวดเฮี้ยน, อายุ 75 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 16 ม. 8 ต.ซิงโค อ.สิงหนคร

จ.สงขลา วันที่ 1 กรกฎาคม 2551.

นายนิยม รัศมีพัฒนานุกูล, อายุ 80 ปี. สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 12 ม. 8 ต.ซิงโค

อ.สิงหนคร จ.สงขลา วันที่ 1 กรกฎาคม 2551.

นางสาวชรินรัตน์ แซ่จิว, อายุ 24 ปี สัมภาษณ์ที่บ้านเลขที่ 95/8 ถนนรัถการ

อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2549.

นายชินนทร์ สาครินทร์ อายุ 49 ปี สัมภาษณ์ ณ โรงแรมเลคอินน์ อ.เมือง จ.สงขลา

เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2550

